

Bijvoeglijke naamwoorden in Nederlandse kindertaal:

Implicaties voor maatbegrip

Elena Tribushinina

30e Panama-conferentie, 20 januari 2012

Universiteit Utrecht

Maatuitdrukkingen

- Absolute termen:
  - *dertig centimeter, drie meter*
- Relatieve termen: bijvoeglijke naamwoorden
  - *groot, klein, hoog, laag, dik, dun, etc.*

Het begrip van bijvoeglijke naamwoorden
(= adjectieven) is cruciaal voor maatbegrip!

Waarom zijn bijvoeglijke naamwoorden moeilijk voor jonge kinderen?

? ?
?
?

Kijk die is zwaar!

Waarom zijn bijvoeglijke naamwoorden moeilijk voor jonge kinderen?

- Het concept EIGENSCHAP is heel abstract.
- Elk object heeft een hele reeks diverse eigenschappen.
- Adjectieven zijn minder frequent dan zelfstandige naamwoorden en werkwoorden in de ouderlijke input.
- Adjectieven zijn afhankelijk van zelfstandige naamwoorden qua vorm en betekenis.
  - *een groot huis vs. een grote olifant*
  - *een grote olifant vs. een grote muis*

Toch ...

- Zijn bijna alle semantische klassen van adjectieven (kleur, vorm, maat, evaluatie, etc.) aanwezig in kindertaal vóór de leeftijd van tweeënhalfjaar.
- Tussen de leeftijd van 2 en 3 jaar leren kinderen de adjectivale vormen met eigenschappen te associëren. (Taylor & Gelman 1988; Waxman & Klibanoff 2000; Waxman & Markow 1995)
- Kinderen gebruiken bijvoeglijke naamwoorden van begin af aan vrijwel foutloos:
  - semantisch compatibel (*#hoge pen*)
  - grammaticaal correct (*#grote huis*)

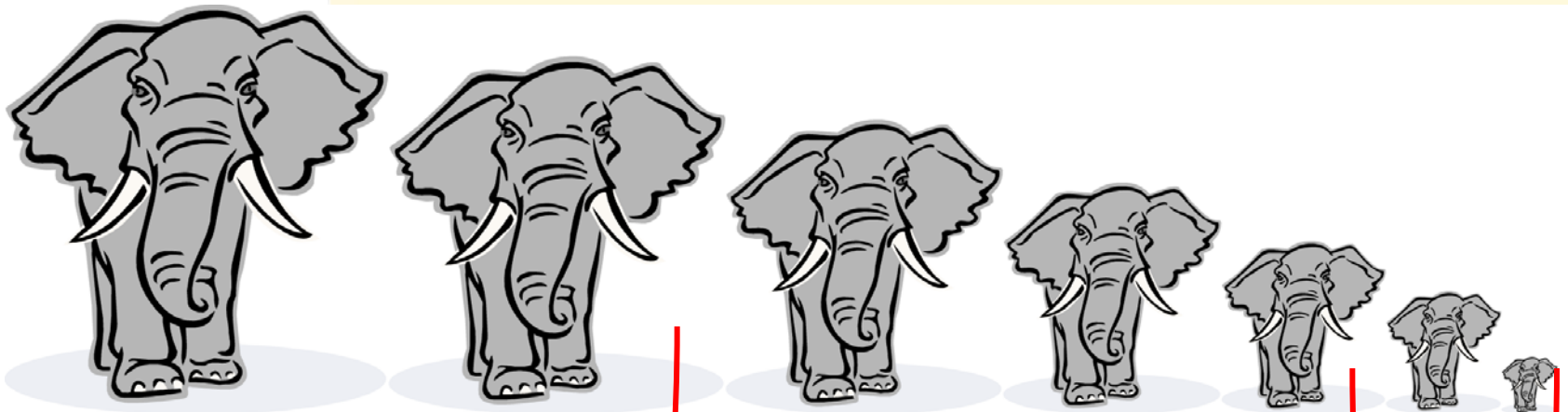

Maar hoe zit het met begrip?

- Taalproductie en taalbegrip zijn vaak asymmetrisch.
(Hendriks e.a. 2005; Hendriks & Spenader 2006)
- >> Begripsexperiment met een eye-tracker

Waar zijn de grote/kleine olifanten?

GROOT

KLEIN

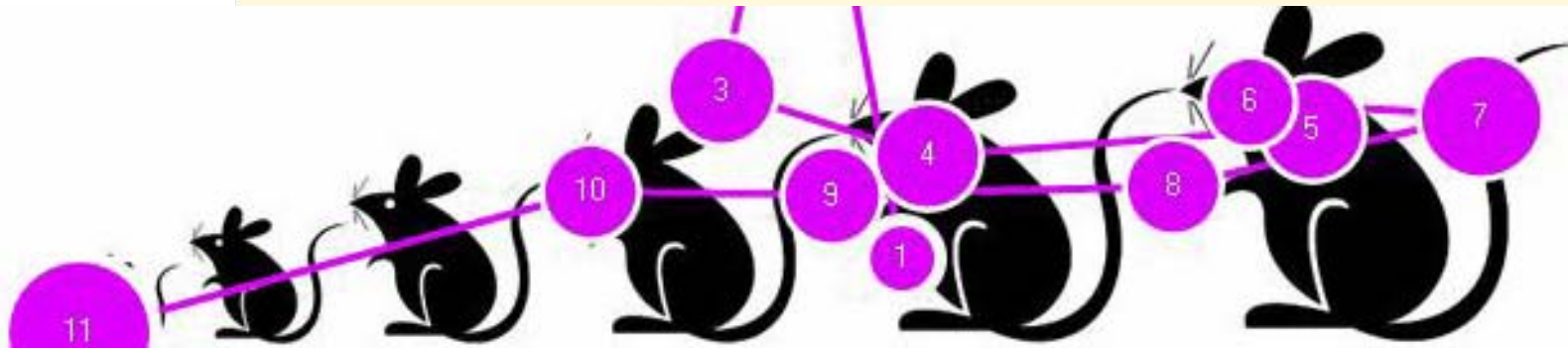

Oogfixaties

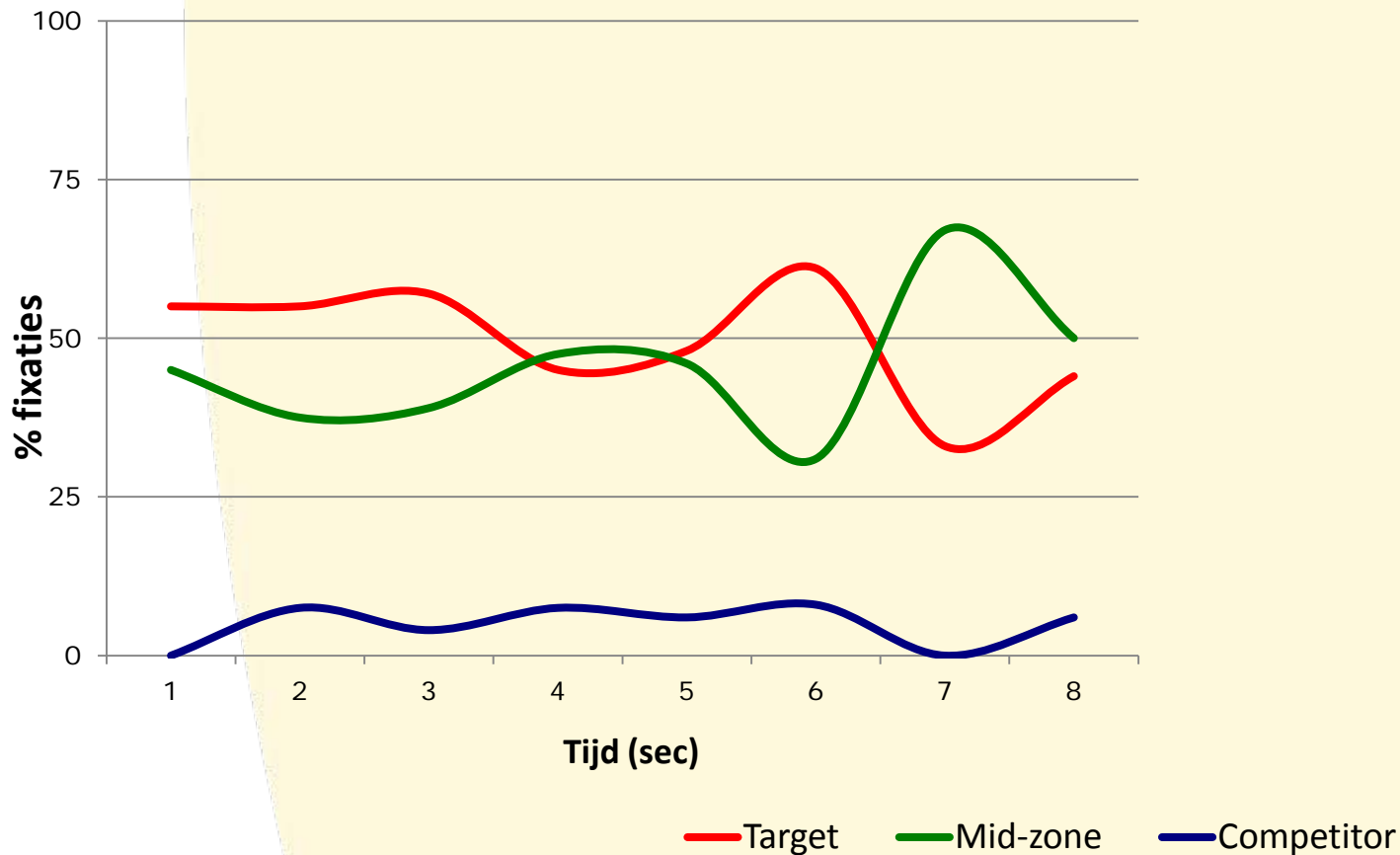
Volwassene

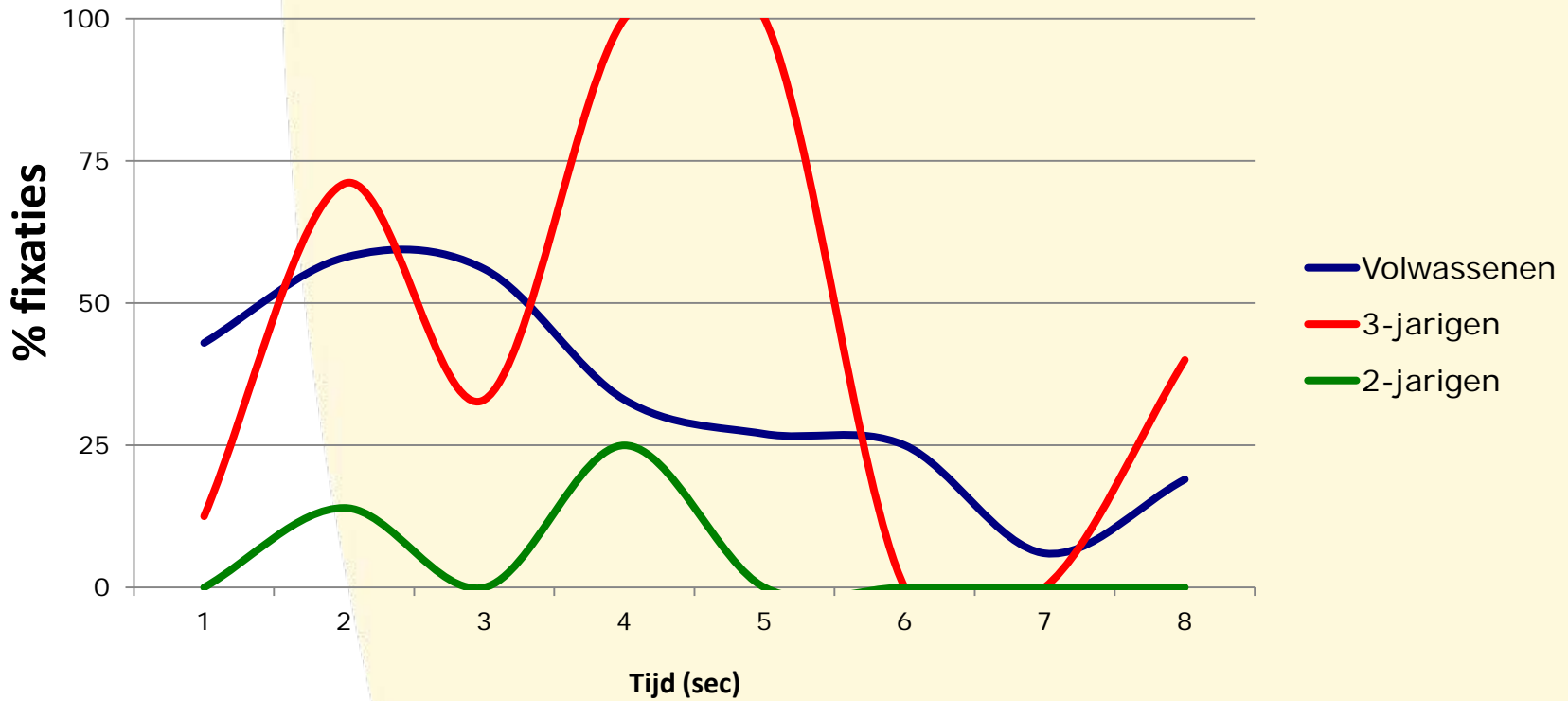
Kind (3 jaar)

Groot: percentage oogfixaties per zone (volwassenen)

Klein: percentage oogfixaties in de target-zone

Productie vs. begrip

Jonge kinderen kunnen maattermen foutloos gebruiken zonder dat ze die woorden echt begrijpen.

Betekeniscomponenten van maatadjectieven

- Dimensie
- Contrast (tegenstellingen)
- Scalariteit/gradeerbaarheid
- Relativiteit

Betekeniscomponenten van maatadjectieven

- Dimensie
- Contrast (tegenstellingen)
- Scalariteit/gradeerbaarheid
- Relativiteit

Algemene maat vs. specifieke dimensie

Semantic Feature Hypothesis (Clark 1973)

Algemeen (*groot/klein*) < specifiek (*hoog/laag*)

JA

- specifieke termen verschijnen later
- zelfs kinderen van 10 gebruiken vaak algemene termen i.p.v. specifieke maattermen

Positief (*groot*) < negatief (*klein*)

NEE

- antoniemen verschijnen min of meer tegelijkertijd
- contrast faciliteert de verwerving van (maat)adjectieven

Hoog/lang < dik

NEE

- *hoog* verschijnt eerder dan *lang* (verticale dimensie is belangrijk)
- *dik* verschijnt ook heel vroeg (relevantie in gesprekken)

Betekeniscomponenten van maatadjectieven

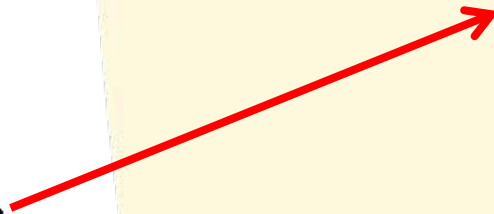
- Dimensie
- Contrast (tegenstellingen)
- Scalariteit/gradeerbaarheid
- Relativiteit

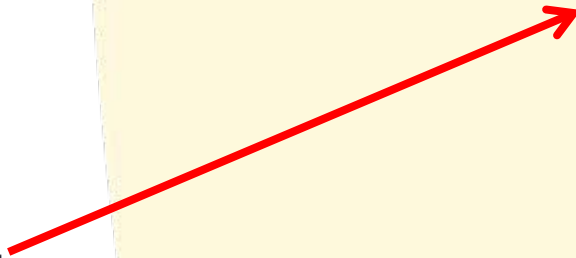
Betekenis generaliseren

Waxman & Markow (1993)

(21 maanden)

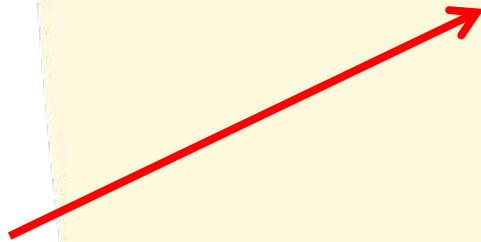

(21 maanden)

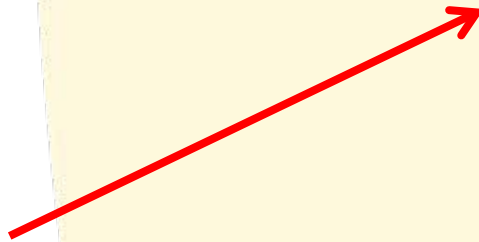
Klibanoff & Waxman (2000)

3 jaar

Klibanoff & Waxman (2000)

3 jaar

Waxman & Klibanoff (2000)

(3 jaar)

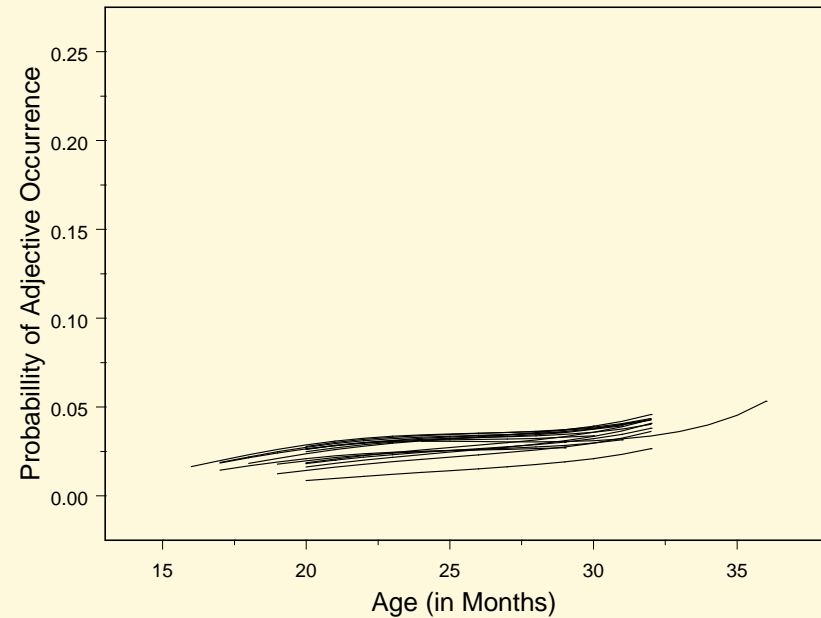
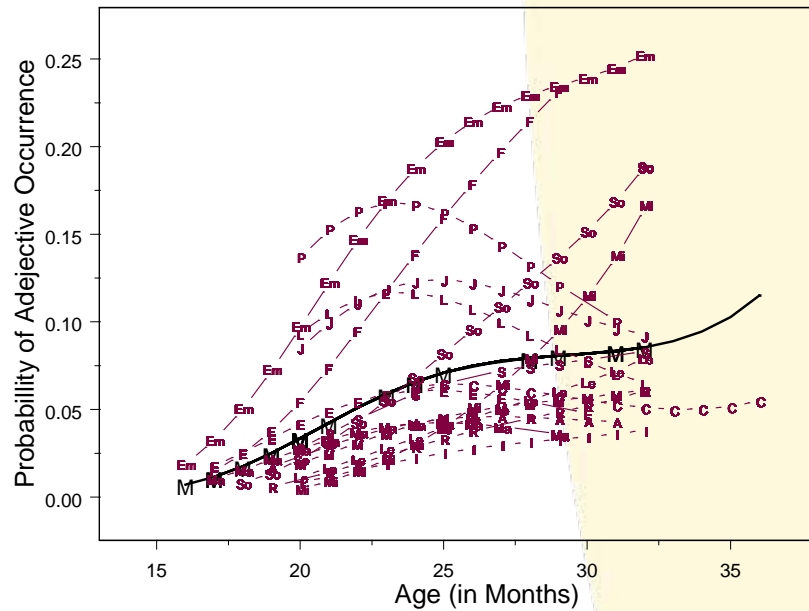

Antoniemen in spontane spraak

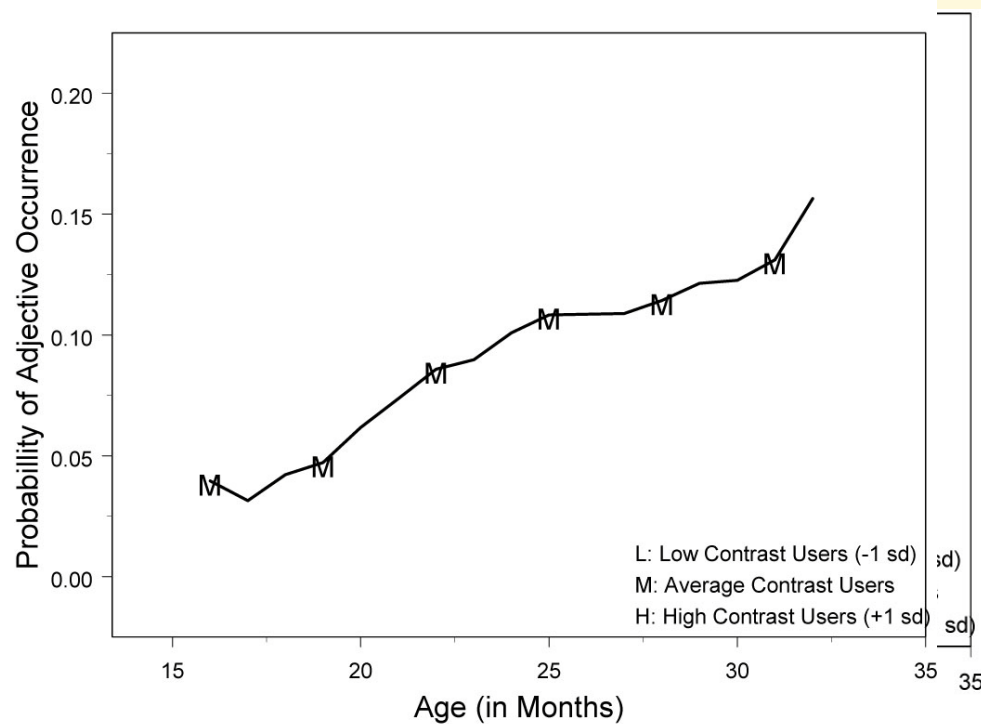
- Maandelijks opnames van spontane gesprekken tussen kinderen en ouders
- Leeftijd: 1;5/1;8 – 2;5/2;8
- Talen (2 kinderen per taal):
  - Duits
  - Kroatisch
  - Frans
  - Italiaans
  - Litouws
  - Nederlands
  - Russisch
  - Turks

Contrastgebruik verklaart verschillen tussen kinderen

Contrastgebruik faciliteert verwerving van adjectieven

Betekeniscomponenten van maatadjectieven

- Dimensie
- Contrast (tegenstellingen)
- **Scalariteit/gradeerbaarheid**
- Relativiteit

Gradeerbaarheid

Janneke is heel groot/slim.

? Janneke is heel jarig/zwanger.

90% van adjectieven in de ouderlijke input zijn gradeerbaar (Tribushinina & Gillis, in press).

Taalspecifieke schaalstructuur

Germaanse talen:

- ✘ *Deze tafel is helemaal hoog.*
- ✘ *Deze tafel is helemaal laag.*

Slavische talen:

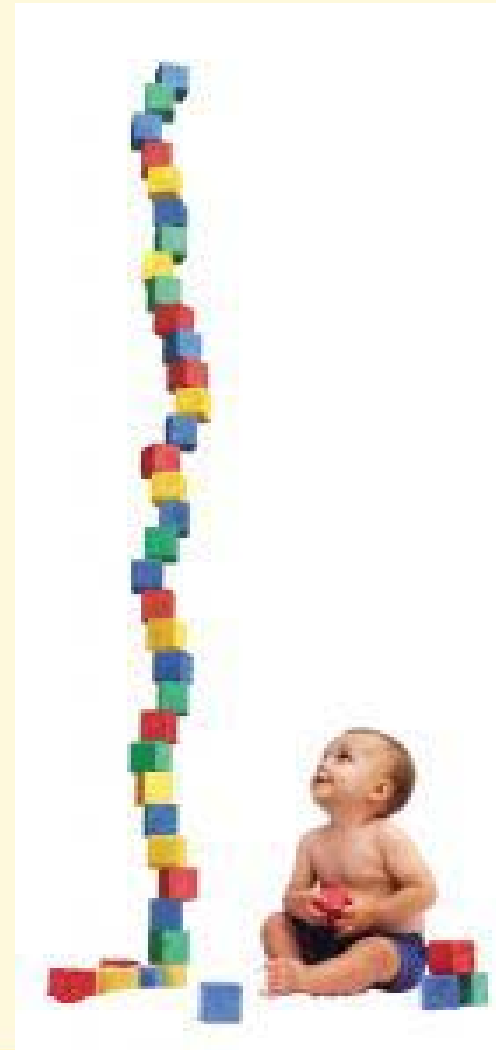
- ✘ Deze tafel is helemaal hoog.
- ✔ Deze tafel is helemaal laag.

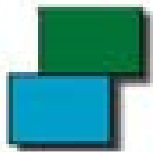
Ontologische schalen: een toren bouwen

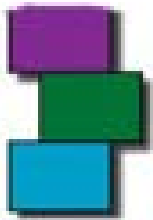
Ontologische schalen: een toren bouwen

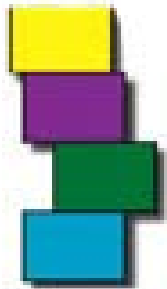
Ontologische schalen: een toren bouwen

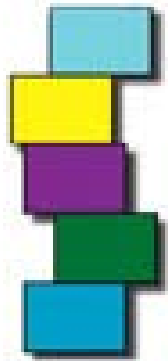
Ontologische schalen: een toren bouwen

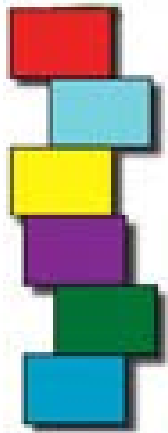
Ontologische schalen: een toren bouwen

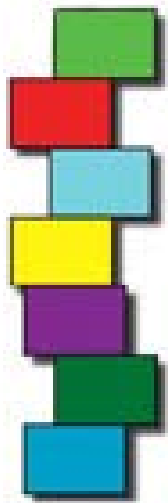
Ontologische schalen: een toren bouwen

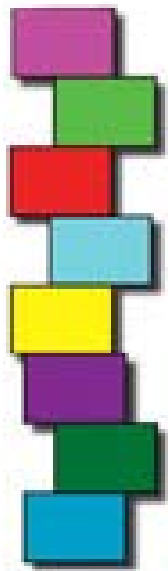
Ontologische schalen: een toren bouwen

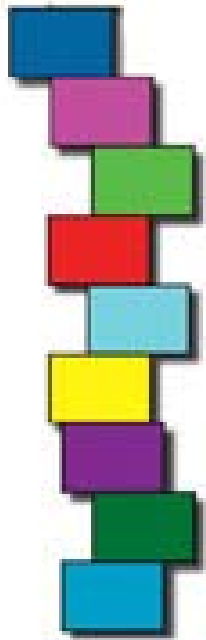
Ontologische schalen: een toren bouwen

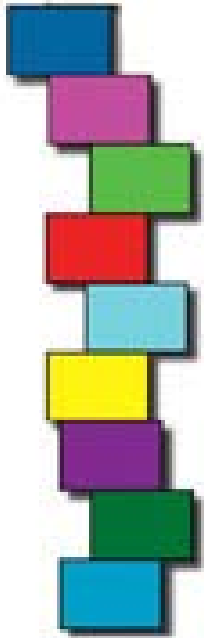
Ontologische schalen: een toren bouwen

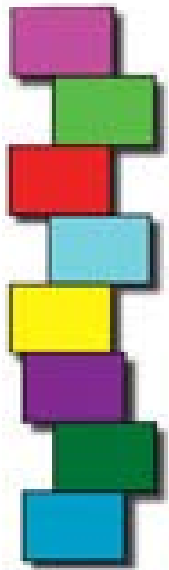
Ontologische schalen: een toren bouwen

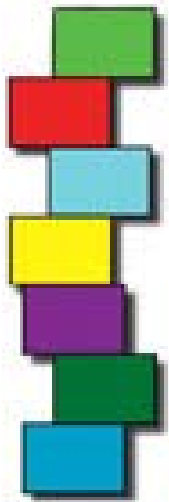
Ontologische schalen: een toren bouwen

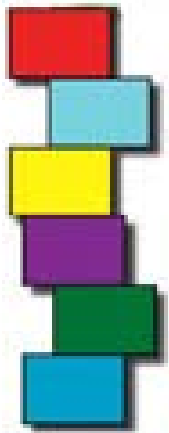
Ontologische schalen: blokjes weghalen

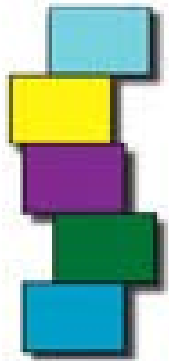
Ontologische schalen: blokjes weghalen

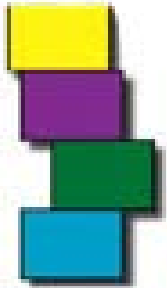
Ontologische schalen: blokjes weghalen

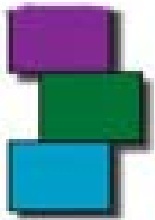
Ontologische schalen: blokjes weghalen

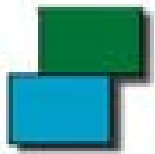
Ontologische schalen: blokjes weghalen

Ontologische schalen: blokjes weghalen

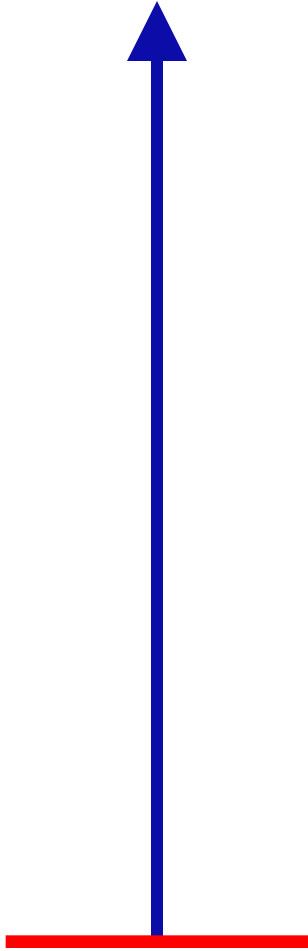
Ontologische schalen: blokjes weghalen

Ontologische schalen: blokjes weghalen

Ontologisch plausible schaal?

Verwerving van gradeerbaarheid en scalariteit (taalproductie)

- Kinderen zijn van jongs af aan gevoelig voor gradeerbaarheid.
- Kinderen zijn van jongs af aan gevoelig voor taalspecifieke schaalstructuren:
  - Nederlandse kinderen spreken geen Russisch
- Maar kinderen van 5-6 jaar maken nog fouten met schaalstructuren (*bv. heel weg*).

Betekeniscomponenten van maatadjectieven

- Dimensie
- Contrast (tegenstellingen)
- Scalariteit/gradeerbaarheid
- Relativiteit

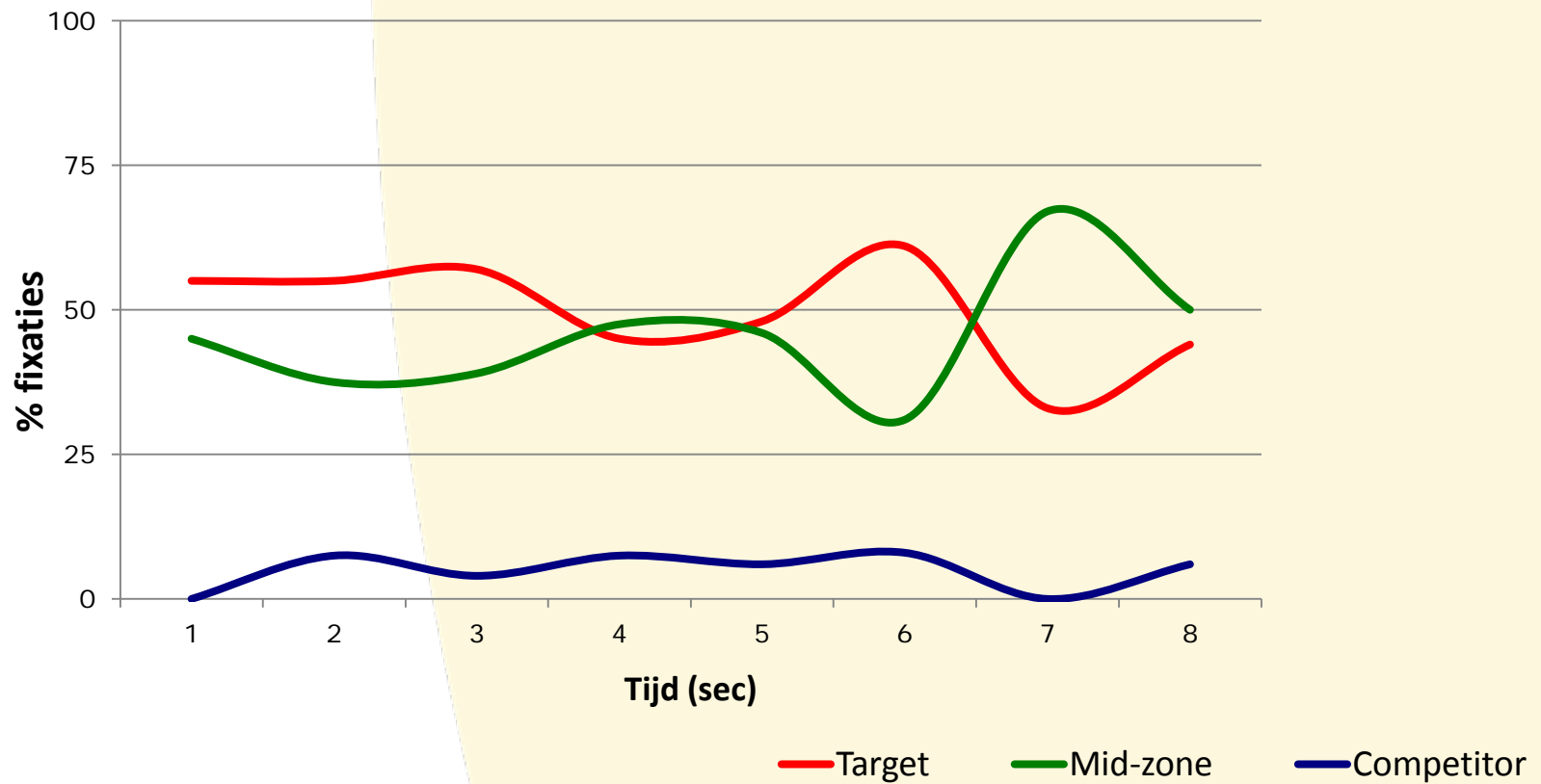
Relativiteit

Klein dak of grote hoed?

Middenpunt als referentiepunt

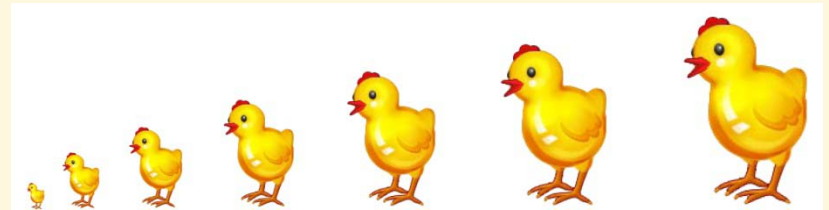
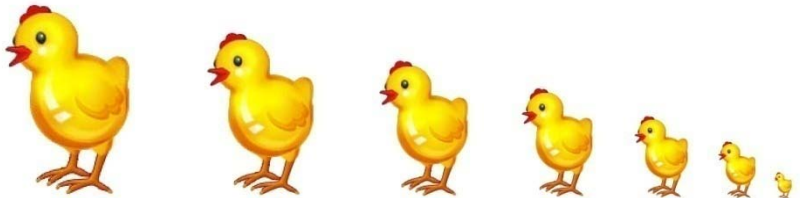
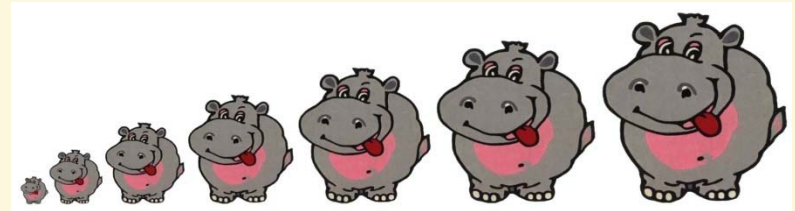
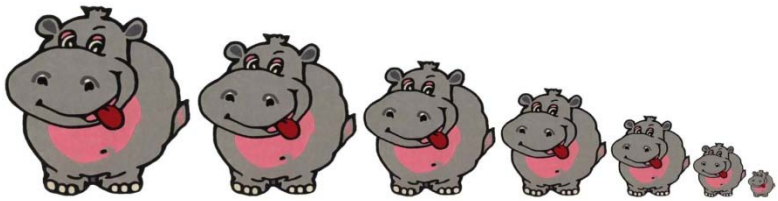

Bronnen van referentiepunten

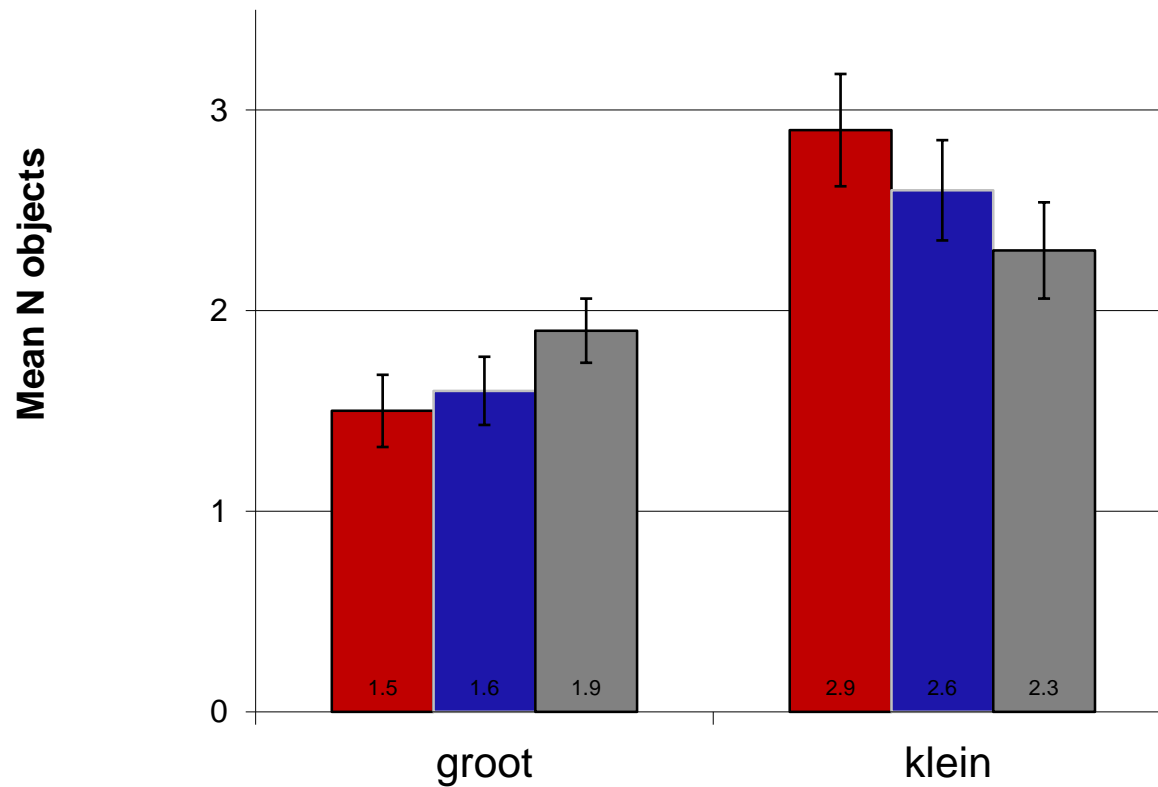
- Visuele context
- Wereldkennis
- Of een combinatie van deze twee bronnen

Welke X vind je groot/klein?

Volwassenen: visuele context + wereldkennis

Tribushinina (2011)

Kunnen jonge kinderen dat ook?

- Kinderen van twee jaar kunnen een groter/kleiner van de twee objecten kiezen.
- Kinderen van tweeënhalf kunnen hun wereldkennis gebruiken om te bepalen welk object groot/klein is.
- Kinderen van drie kunnen ook functionele informatie gebruiken (bv. te groot voor een kleine pop).

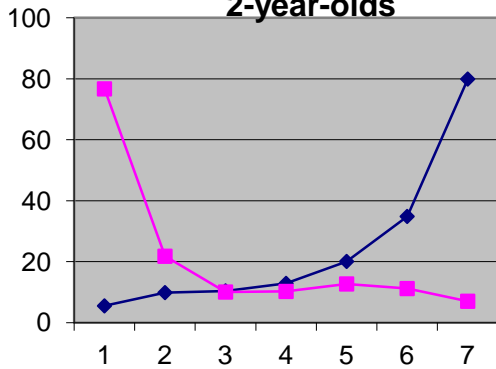
(Ebeling & Gelman 1988, 1989, 1994;
Sera, Troyer & Smith 1988)

Maar kunnen ze ook integreren?

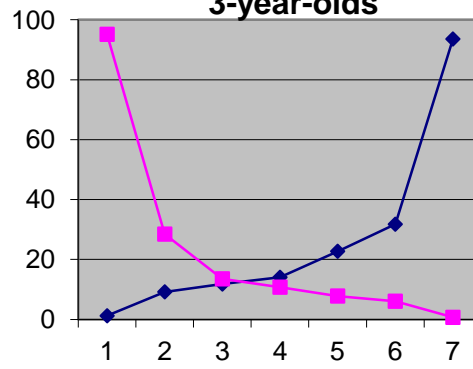

Gesecteerde objecten: kinderen

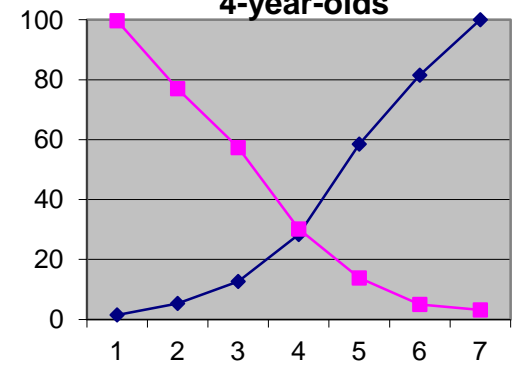
2-year-olds

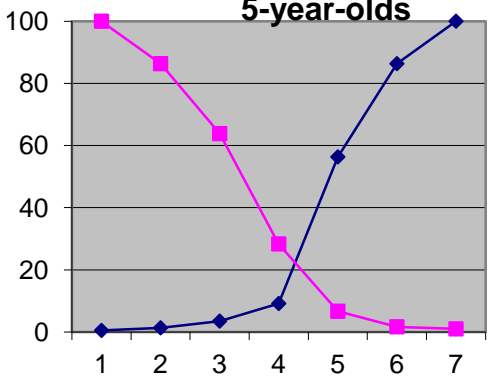
3-year-olds

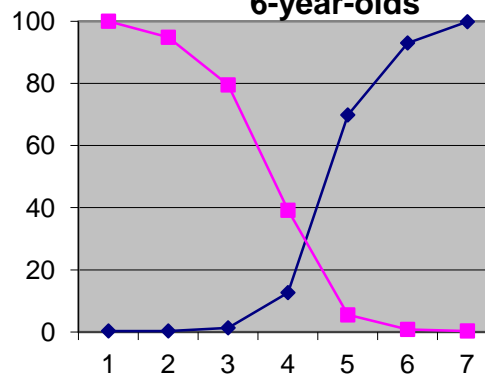
4-year-olds

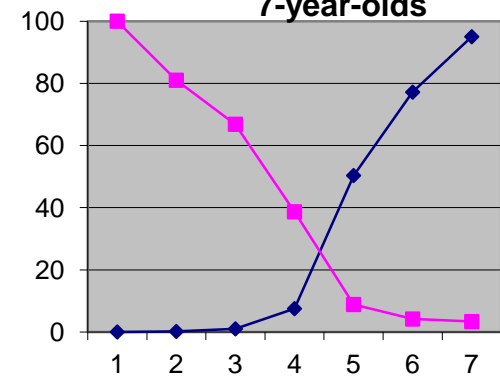
5-year-olds

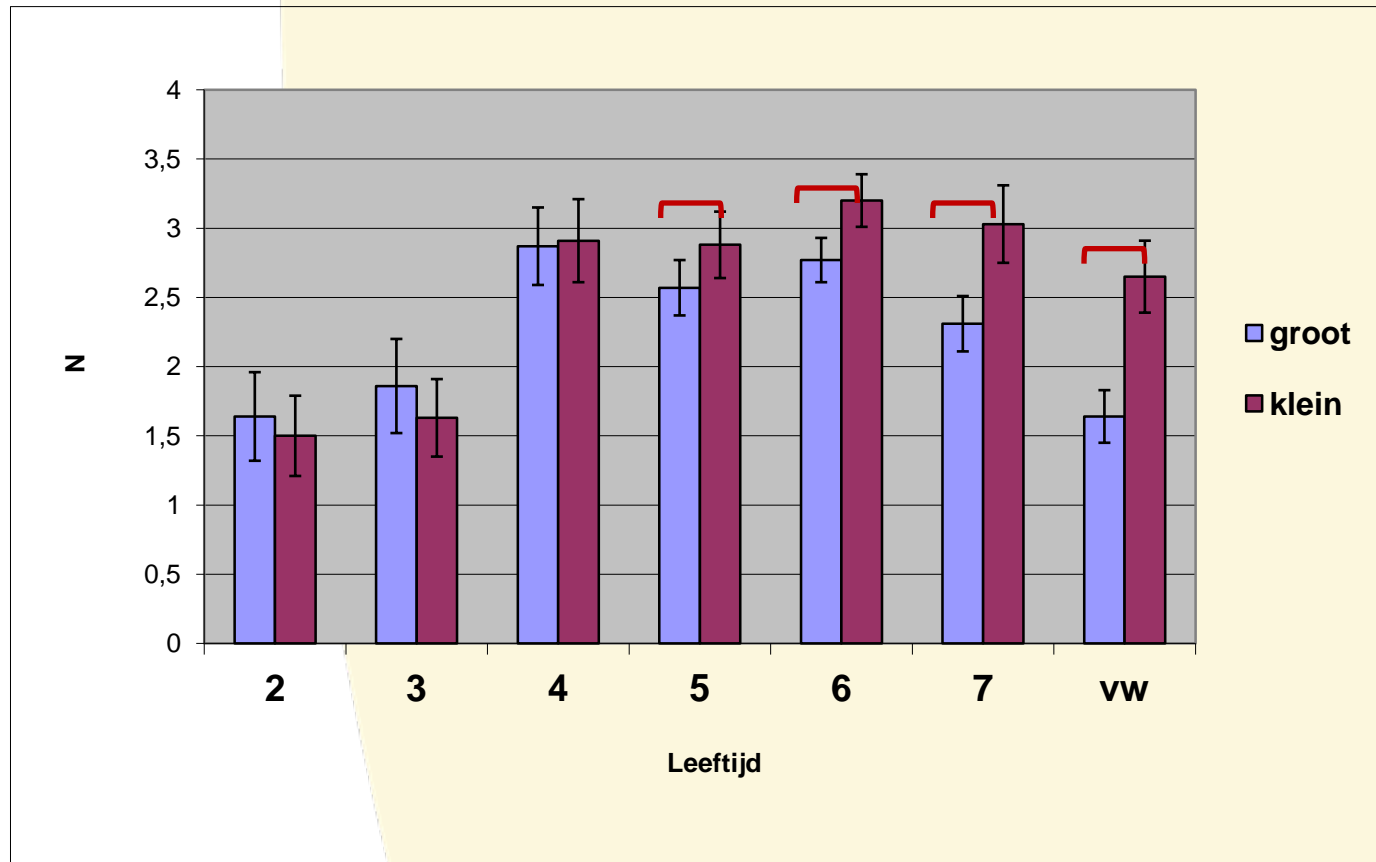
6-year-olds

7-year-olds

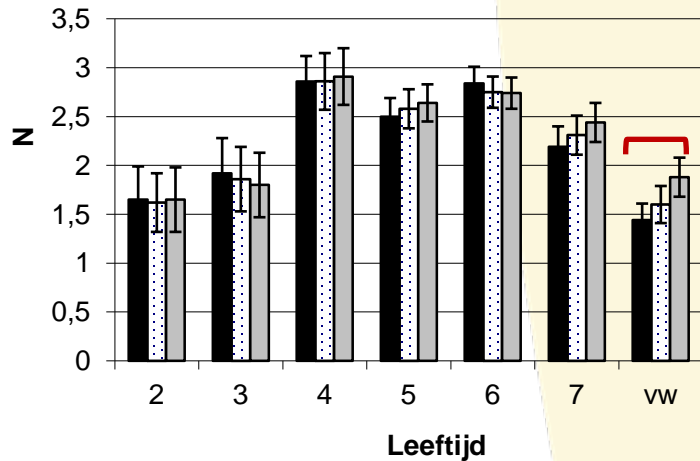

Gemiddeld aantal geselecteerde objecten: *groot vs. klein*

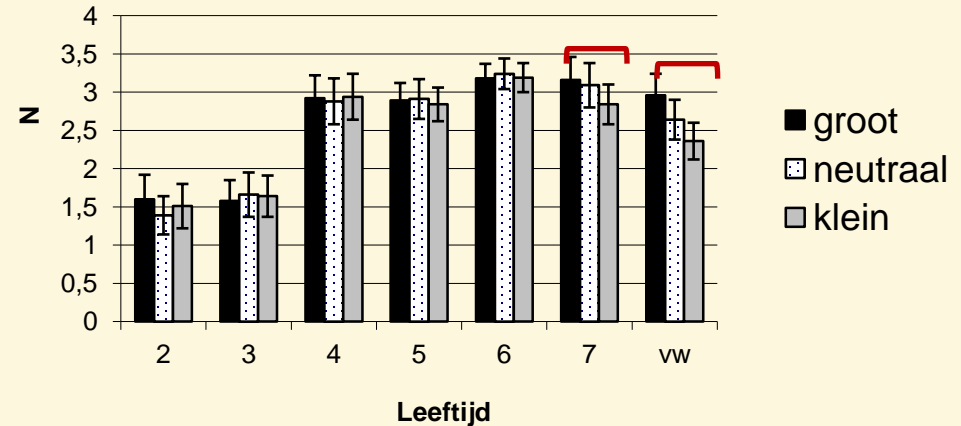

De ontwikkeling van relativiteit

GROOT

KLEIN

Discussie

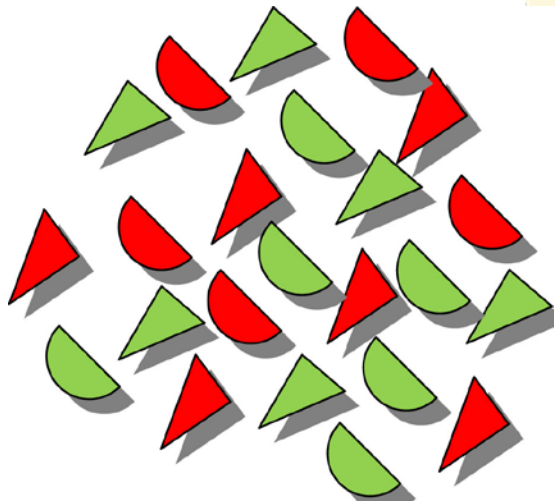
Waarom kunnen de kinderen jonger dan 5 jaar geen referentiepunten construeren door hun wereldkennis te integreren met de visuele context?

Ontwikkeling van executieve functies tussen 3 en 6 jaar

2-jarigen: max. één regel

- ✓ 3-jarigen: één regel, maar geen overschakeling
- ✓ 4-jarigen: één regel + switch naar een nieuwe regel
- ✓ 5-jarigen: twee regels tegelijkertijd

ROOD

GROEN

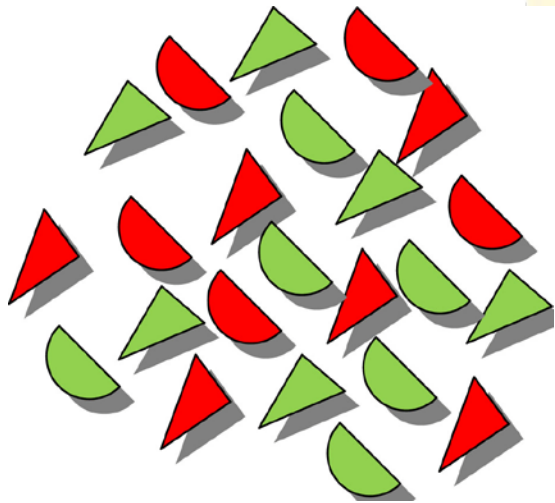
Ontwikkeling van executieve functies tussen 3 en 6 jaar

2-jarigen: hooguit één regel

3-jarigen: één regel, maar geen overschakeling

✓ 4-jarigen: één regel + switch naar een nieuwe regel

✓ 5-jarigen: twee regels tegelijkertijd

DRIEHOEKEN

HALFRONDJES

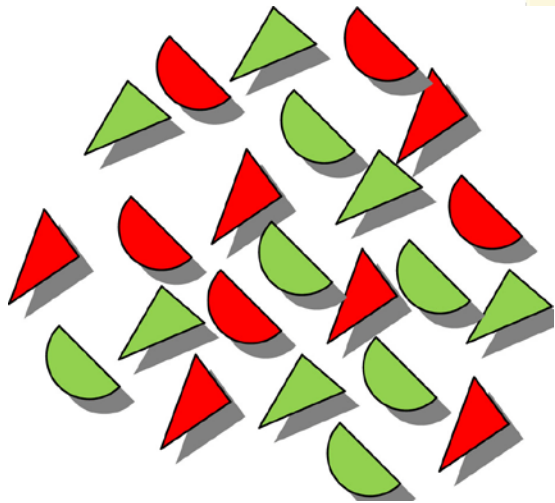
Ontwikkeling van executieve functies tussen 3 en 6 jaar

2-jarigen: hooguit één regel

3-jarigen: één regel, maar geen overschakeling

4-jarigen: één regel + switch naar een nieuwe regel

✔ 5-jarigen: twee regels tegelijkertijd

GROEN + DRIEHOEK

ROOD + HALFRONDJE

